

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: ГЕНЕЗИС ТА ДЕФІНІЦІЯ

Череп А.В., д.е.н., професор, Юдіна Х.К., аспірант

*Запорізький національний університет,
Україна, 69600, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66*

Kristina1186@yandex.ru

Аналіз економічної ситуації дозволяє виокремити перелік факторів, що впливають на стабільність розвитку підприємств. До таких чинників можна віднести: нестабільність зовнішнього середовища, збільшення диверсифікації виробництва, ускладнення бізнес-процесів, посилення соціальної відповідальності бізнесу. Під впливом цих факторів ускладнюються бізнес-процеси на підприємствах. Основою забезпечення життєдіяльності та сталого розвитку підприємств виступає система управління. Негативні фактори впливу на розвиток підприємства спонукають до здійснення системою управління постійного розвитку та вдосконалення. Важливу роль у формуванні ефективної системи управління відіграє чітка організація на підприємстві підсистеми внутрішнього контролю. Це обумовлено ще й тим, що прийняття управлінських рішень не обходиться без інформації, яка отримана за результатами контролю. Внутрішній економічний контроль в системі управління підприємством підтримує взаємодію, взаємозв'язок різних видів діяльності в межах будь-якого підприємства й окремих підрозділів, стимулює її ефективність і результативність шляхом активного впливу на об'єкти, які контролюються. У роботі досліджено етимологію, генезис терміна «контроль» та поняття «внутрішній контроль». Систематизовано основні характеристики, що формують трактування контролю. Узагальнено різні теоретичні підходи науковців до побудови дефініції «внутрішній контроль». Доповнено дефініцію новим змістом. Розмежено та уточнено зміст понять: «внутрішньогосподарський контроль», «внутрішньосистемний контроль», «внутрішньогосподарський бухгалтерський контроль», «внутрішній аудит». Визначено, що внутрішньогосподарський контроль, контроль діяльності бухгалтера та внутрішній аудит є складовими внутрішнього контролю на підприємстві. Сформовано уявлення про систему внутрішнього контролю діяльності підприємств.

Ключові слова: контроль, дефініція, внутрішній контроль, внутрішньогосподарський контроль, внутрішньосистемний контроль, внутрішньогосподарський бухгалтерський контроль, система управління, система внутрішнього контролю.

Череп А.В., Юдина Х.К. ВНУТРЕННИЙ КОНТРОЛЬ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ: ГЕНЕЗИС И ДЕФИНИЦИЯ / *Запорожский национальный университет, Украина*

Анализ экономической ситуации позволяет выделить перечень факторов, влияющих на стабильность развития предприятий. К таким факторам можно отнести: нестабильность внешней среды, увеличение диверсификации производства, осложнение бизнес-процессов, усиление социальной ответственности бизнеса. Под влиянием этих факторов усложняются бизнес-процессы на предприятиях. Основой обеспечения жизнедеятельности и устойчивого развития предприятий является система управления. Негативные факторы, которые влияют на развитие предприятий, побуждают к осуществлению системой управления постоянного развития и усовершенствования. Важную роль в формировании эффективной системы управления играет четкая организация на предприятии подсистемы внутреннего контроля. Это обусловлено еще и тем, что прием управленческих решений не обходится без информации, полученной по результатам контроля. Внутренний экономический контроль в системе управления предприятием поддерживает взаимодействие, взаимосвязь различных видов деятельности в пределах любого предприятия и отдельных подразделений, стимулирует ее эффективность и результативность путем активного воздействия на объекты, которые контролируются. В работе исследована этимология, генезис термина «контроль» и понятие «внутренний контроль». Выделены характеристики, которые формируют основную трактовку контроля. Объединены различные теоретические подходы к построению дефиниции «внутренний контроль». Дополнена дефиниция новым содержанием. Разграничено и уточнено содержание понятий: «внутрихозяйственный контроль», «внутрисистемный контроль», «внутрихозяйственный бухгалтерский контроль», «внутренний аудит». Определено, что внутрихозяйственный контроль, внутрихозяйственный бухгалтерский контроль (контроль в деятельности бухгалтера) и внутренний аудит являются составляющими внутреннего контроля на предприятии. Сформировано представление о системе внутреннего контроля деятельности предприятий.

Ключевые слова: контроль, дефиниция, внутренний контроль, внутрихозяйственный контроль, внутрисистемный контроль, внутрихозяйственный бухгалтерский контроль, система управления, система внутреннего контроля.

Cherep A.V., Yudina K.K. INTERNAL CONTROL OF THE ENTERPRISE: GENESIS AND DEFINITION / *Zaporizhzhya National University, Ukraine*

Analysis of the economic situation allows you to select a list of factors affecting the stability of the development of enterprises. These factors include: the instability of the environment, increased diversification, the complications of business processes, strengthening the social responsibility of business. Under the influence of these factors are complicated business processes in enterprises. The basis of life support and sustainable development of the enterprises is the control system. Negative factors that influence the development of enterprises encourage the implementation of the management system of continuous development and improvement. An important role in the formation of an effective management system plays a clear organization in the company's internal control subsystem. This is due to more and you that taking administrative decisions are not without the information obtained by the results of monitoring. Domestic economic control in the enterprise management system supports interoperability, interconnection of the various activities within any enterprise and the individual units, stimulates its efficiency and effectiveness through active exposure to objects that are controlled. We study the etymology, the genesis of the term "control" and the concept of "internal control". Highlight the characteristics that form the basic interpretation of the control. Combine different theoretical approaches to the construction of the definition of "internal control". Amended definition of new content. Delimit and clarify the content of concepts: "Internal control", "intersystem control", "internal audit". Determined that on-farm monitoring, control activities accountant and internal audit is a component of the internal control of the company. Form an idea of the internal control system of enterprises.

Key words: control, definition, internal control intersystem control, internal accounting controls, the control system, the system of internal control.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Наслідки світової фінансової кризи мали великий вплив на сучасний стан підприємств України. Останній характеризується несталими тенденціями розвитку, посиленням конкуренції та соціальної відповідальності, постійної зміни законодавства тощо. Значну роль у вирішенні проблем розвитку підприємств та забезпечення їхньої життєздатності покладено на систему управління.

Відсутність ефективної системи управління, в основі якої лежить інтелектуальна стратегія, та незадовільне використання сучасної інформаційно-аналітичної бази відкидають державу на рівень відсталих країн світу [1, с. 35].

Внутрішній контроль є основним елементом системи управління підприємством. Це обумовлено саме тим, що майже всі рішення приймаються на основі інформації, отриманої в результаті контролю.

Діюча система внутрішнього контролю виступає передумовою вдосконалення системи управління, ефективного використання всіх ресурсів підприємства, соціального захисту працюючих [2, с. 28].

Саме внутрішній контроль у системі управління підприємством підтримує взаємодію, взаємозв'язок різних видів діяльності в межах підприємства й окремих підрозділів, стимулює її ефективність і результативність шляхом впливу на контролюючі об'єкти.

Тому для забезпечення ефективного функціонування підприємств виникає необхідність в організації підсистеми внутрішнього контролю (СВК) у системі управління підприємствами.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні та методичні дослідження системи внутрішнього контролю та обліково-аналітичних систем знаходять відображення в працях вітчизняних та закордонних науковців: Т. А. Бутинець, Ф. Ф. Бутинець, М. Т. Білухи, М. В. Борисенко, І. М. Дмитренко, Є. В. Калюги, В. Ф. Максимової, С. М. Петренко, Л. О. Сухаревої, М. Г. Чумаченко, В. О. Шевчука. Питання оцінки внутрішнього контролю під час проведення зовнішнього аудиту досліджено в працях Л. В. Сотнікової [3]. Організація і методика внутрішнього аудиту як підсистеми внутрішнього контролю бере початок у роботах закордонних учених [4]. Визначаючи цінність результатів науковців, зауважимо, практично відсутні дослідження щодо теоретичного обґрунтування та методологічні підходи стосовно створення підсистеми внутрішнього економічного контролю, в межах якої функціонує підсистема контролю персоналу бухгалтерії. Аналіз робіт науковців також показав наявність великої кількості

визначень поняття «внутрішній контроль». Проте єдиної думки вчені не дійшли. У деяких наукових працях дослідники ототожнюють поняття внутрішній контроль та внутрішньогосподарський контроль, що, на нашу думку, є некоректним. Усе це обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ

Метою статті є дослідження етимології та генезису поняття «контроль». Аналіз та систематизація існуючих підходів до побудови дефініції «внутрішній контроль» та доповнення її новим змістом. Формування загального уявлення про систему внутрішнього контролю на підприємстві

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Є очевидним, що сутність поняття можна розглядати з різних точок зору, використовуючи при цьому різні підходи. Проте жодна з точок зору не буде повною без чіткого розуміння складових поняття, що досліджується. За основу нашого дослідження поняття візьмемо семантичний аналіз, який засновано на вивченні окремих одиниць терміносистеми, тобто термінів. Саме семантика вивчає відношення мовних виражень до визначених об'єктів та їх змісту. Тому вважаємо за необхідне розглянути складові поняття «внутрішній контроль»: «контроль» та «внутрішній», як окремі мовні одиниці, а також вважаємо за доцільне спочатку розглянути етимологію терміна «контроль» та його когнітивне наповнення.

Існують декілька точок зору щодо виникнення терміна «контроль».

У поняття «контроль» довга історія. Цей термін походить від французького слова «controle», що означає перевірку чи спостереження з метою перевірки. Своїм корінням поняття «контроль» сягає часів феодалізму. Тоді здійснювався облік і контроль приватної власності та кріпаків. Контроль набув своєї значущості за часів капіталізму, коли власник прагнув отримати засоби виробництва, які забезпечують максимальний прибуток [1, с. 35].

Із розвитком науки поняття контролю стало більш повним та широким. У тлумачних словниках термін «контроль» визначається як: 1) перевірка об'єкта, що контролюється встановленими вимогами; 2) установа, що здійснює таку перевірку; 3) особи, що займаються цією справою, контролер

Радянський економіст Б. А. Борьян вказав на недопустимість відсутності контролю в громадському і суспільному житті держави [1, с. 33]. Збагачуючи доробок вчених, науковець В. О. Шевчук пропонує таке трактування: «...контроль має латинське походження, здійснення шляхом поєднання слів: zola, яке означає: згорток паперу з записами, документ, і contra, тобто протиставлення, яке висувається проти тверджень, що є в цьому документі» [5, с. 11].

Науковець М. Т. Білуха під контролем розуміє «...систему спостереження й перевірки відповідності процесу функціонування об'єкта управління щодо прийнятих управлінських рішень, встановлення результатів управлінського впливу на об'єкт управління шляхом виявлення відхилень, що допущені у ході виконання цих рішень [6, с. 6]. Група науковців на чолі з Ф. Ф. Бутинцем надають схоже визначення контролю, трактуючи його як «... систематичне спостереження та перевірку відповідності процесу функціонування відповідного об'єкта з метою виявлення його відхилень» [7, с. 13; 8, с. 34]. Дослідники Б. А. Райсберг, Л. Ш. Лозовський уточнюють визначення необхідністю відповідності об'єкта «...законам, положенням, інструкціям, іншим нормативним актам, а також програмам, планам, договорам, проектам, угодам [9, с. 16].

Окрема група авторів розглядають контроль з позиції функцій управління. На їхню думку, «контроль – це функція управління, що являє собою систему прав, обов'язків і дій уповноважених осіб з перевірки дотримання суб'єктом, що управляється, прийнятих суб'єктом рішень, і/або оцінці здійснених суб'єктом, що управляється, операцій на предмет дотримання інтересів суб'єкта, що управляє» [10, с. 15]. Деякі автори [11, с. 107] звужують значення контролю, визнаючи його завданням «...кількісну і якісну оцінку і облік

результатів роботи організації. Дійсно, для контролю є супутніми і аналіз причин і результатів діяльності підприємства, і вироблення способів усунення помилок, але завдання контролю цим не обмежуються. «Правильно поставлений контроль сприяє виявленню і мобілізації внутрішніх резервів виробництва, провадженню всього нового і прогресивного і, таким чином, виступає як важливий інструмент інтенсифікації економіки підприємства» [12, с. 83].

Деякі науковці визначають контроль як окремий процес. Дослідник В. К. Павлюк подає контроль як процес, що направлений на перевірку відповідності контрольованих об'єктів вимогам, що висуваються до них, і заданим параметрам, усунення виявлених відхилень також є завданням контролю [13, с. 5]. Дж. Ріггс під контролем розуміє «...контроль – це частина процесу планування і аналізу. За допомогою контролю співвідносяться кінцеві результати із запланованими. Він є тією стадією активної діяльності, коли фактичні результати виконання зіставляються з тим, що було заплановано зробити, коли при виявленні певних недоліків вживаються заходи для зміни планів або проведення поглиблених аналізів» [14, с. 263]. Ці визначення розкривають мету контролю, проте не визначають, якими саме способами він буде здійснюватися.

Заслуговує на увагу підхід науковця А. В. Привезенцева, який розглядає контроль як форму зворотного зв'язку, за допомогою якого система, що управляє, отримує необхідну інформацію про дійсний стан керованого об'єкта і ступінь реалізації управлінських рішень (законів, постанов, планів, цільових програм, норм, стандартів, правил, наказів і т. п.) [15, с. 19]. Фахівці з управління визначають контроль як стадію управлінського циклу. Кочерін Е. А. відзначає, що погляд на контроль як на завершальний етап управлінської діяльності, який дозволяє зіставити досягнуті результати із запланованими, є міцно сталою точкою зору в науковій літературі [16, с. 12].

Підсумовуючи вищесказане, визначимо, що науковці не дійшли певної думки щодо терміна контроль та трактують його з позиції своїх поглядів. Узагальнюючи підходи вчених до визначення контролю, вважаємо за необхідне подати його характеристики (рис. 1).

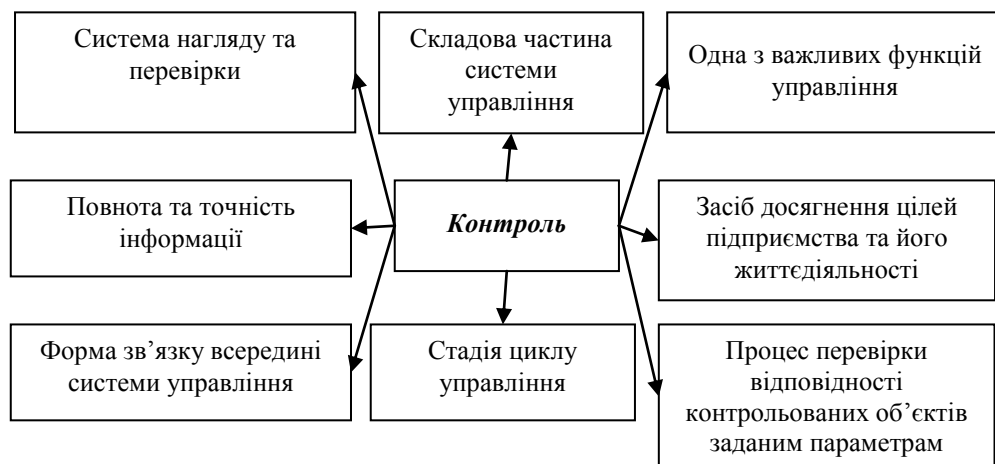

Рис. 1. Характеристики, що покладено в основу визначення терміна «контроль»

Отже, наступним кроком є дослідження підходів щодо інтерпретації дефініції «внутрішній контроль». У тлумачному словнику С. І. Ожегова термін внутрішній має кілька значень: 1) те, що знаходиться всередині; 2) той, що розкриває саму сутність; 3) той, що відноситься до життя будь якої організації, держави. Не можна не визнати той факт, що в науковій та спеціальній літературі вчені не єдині у визначенні поняття «внутрішній контроль». Деякі автори виокремлюють поняття «внутрішньогосподарський контроль», та «внутрішньосистемний контроль».

Перш за все, це пов'язано з відсутністю чіткого розуміння поняття «внутрішній контроль» у нормативно-правових та законодавчих актах. Так, у МСА 400 система внутрішнього контролю визначена як політика і процедури, що прийняті керівництвом суб'єкта для сприяння в реалізації цілей керівництва [12, с. 79].

На думку вченого Р. Адамса, система внутрішнього контролю організовується керівництвом для того, щоб здійснювати діяльність підприємства послідовно і ефективно; забезпечувати дотримання політики керівництва; забезпечувати збереження майна; досягати якісного документування операцій [4, с. 79].

Дослідник Л. В. Сотникова під системою внутрішнього контролю розуміє складний та тонкий механізм, невід'ємними частинами якого виступають всі підрозділи підприємства, всі сфери його діяльності та діяльності кожного робітника [3, с. 10].

Науковець Л. О. Сухарева зазначає, що метою внутрішнього контролю в управлінні підприємством є сприяння раціональному використанню капіталу, збереженню активів відповідно до чинного законодавства і прийнятої обліково-економічної політики» [17, с. 56].

Максимова В. Ф. відзначає, що «...головна мета внутрішнього економічного корпоративного контролю полягає в забезпеченні досягнення цілей організаційної системи та її життєдіяльності на основі сприяння розвитку й удосконаленню системи управління шляхом прийняття і дотримання правильної для даного суб'єкта політики внутрішнього економічного контролю, власної ефективності, оптимального взаємопроникнення і чіткої взаємодії у відносинах з іншими управлінськими функціями» [12, с. 134].

Підсумовуюче все вищезазначене, пропонуємо під контролем розуміти складну систему, яка організовується керівництвом підприємства та покликана досягати цілей підприємства, знижувати ризики в межах чинного законодавства на засадах інформаційного забезпечення керівництва резервами підвищення ефективності діяльності.

Щодо внутрішньогосподарського та внутрішньосистемного контролю, то науковці не одностайні в цьому питанні.

Під внутрішньогосподарським контролем колектив авторів [18, с. 85] розуміє «...контроль в діяльності управлінського персоналу, особливо бухгалтерського, структура якого складається з трьох елементів: умова (середовище) контролю, система бухгалтерського обліку, процедури контролю. Тобто під внутрішньогосподарським контролем (ВГК) розуміється внутрішньогосподарський бухгалтерський контроль (ВГБК) або контроль у діяльності бухгалтера. Схожої думки дотримується науковець М. Г. Чумаченко, визначаючи, що апарат бухгалтерії на чолі з головним бухгалтером покликаний реалізовувати дві функції управління: контроль і облік [19, с. 56].

Щодо внутрішнього системного контролю, ми погоджуємося з думкою науковця В. М. Максимової, яка визначає: «...внутрішньо системних та внутрішньогосподарський контроль мають загальний об'єкт, здійснюються за допомогою одних і тих же методів, проводяться в середині однієї і тієї ж системи – підприємства» [12, с. 80]. Виходить, що зазначені терміни є синонімами.

Інша справа внутрішній аудит, який підзвітний власникам підприємства і є гарантом його інтересів. На думку С. М. Бичкової, «внутрішній аудит – елемент системи внутрішнього контролю, організований керівництвом підприємства в цілях аналізу облікових та інших контрольних даних». Учений Ф. Ф. Бутинець визначає внутрішній аудит як «...організовану на підприємстві, діючу в інтересах його керівництва та (або) власників і регламентовану внутрішніми нормативними актами систему контролю за дотриманням встановленого порядку ведення бухгалтерського обліку, складання та подання звітності, внутрішнього її аналізу, та надійністю функціонування всієї системи внутрішнього контролю» [7]. Ми погоджуємося з думкою науковців і визначаємо, що внутрішній аудит (ВК) теж є частиною

системи внутрішнього контролю. Саме служба внутрішнього аудиту (ВНТА) повинна здійснювати моніторинг діяльності та функціонування внутрішньогосподарського контролю (ВГК) та внутрішньогосподарського бухгалтерського контролю (ВГБК).

Отже, систему внутрішнього контролю на підприємстві можна представити як $BK = BHK_{(BHBK)} + BHNTA$ [20].

ВИСНОВКИ

Основний науковий результат полягає в дослідженні генезису терміна «контроль», узагальненні теоретичних підходів до визначення дефініції «внутрішній контроль» та доповненні його змісту.

1. Систематизовано підходи науковців щодо визначення терміна «контроль». У широкому сенсі під контролем слід розуміти систему спостереження й перевірки відповідності процесу функціонування об'єкту управління щодо прийнятих управлінських рішень, встановлення результатів управлінського впливу на об'єкт управління шляхом виявлення відхилень, що допущені під час виконання цих рішень.
2. На основі критичної оцінки поглядів вчених щодо дефініції «внутрішній контроль», нами визначена така її інтерпретація: внутрішній контроль – складна система, яка організовується керівництвом підприємства та покликана досягати цілей підприємства та знижувати ймовірні ризики в межах чинного законодавства на засадах інформаційного забезпечення керівництва резервами підвищення ефективності діяльності.
3. Зроблено висновок про те, що внутрішньогосподарський контроль, контроль у діяльності бухгалтера та внутрішній аудит є складовими системи внутрішнього контролю на підприємстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутинець Т. А. Господарський контроль як галузь знань / Т. А. Бутинець // Вісник ЖДТУ. — 2008. — № 3(45). — С. 32—46.
2. Бутинець Т. А. Внутрішній контроль виробничої діяльності підприємства: управлінський підхід / Т. А. Бутинець // Вісник ЖДТУ. — 2008. — № 1(43). — С. 28—32.
3. Сотникова Л. В. Внутренний контроль и аудит / Л. В. Сотникова. — М. : ЗАО «Финстатинформ», 2000. — 239 с.
4. Адамс Р. Основы аудита / Р. Адамс ; [пер. с англ. Я. В. Соколова]. — М. : Аудит, ЮНИТИ, 1995. — 338 с.
5. Шевчук В. О. Контроль господарських систем в суспільстві з перехідною економікою : монографія / В. О. Шевчук. — К. : Київ. держ. торг.-екон. ун-т, 1998. — 317 с.
6. Білуха М. Т. Теорія фінансово-господарського контролю і аудиту : підруч. / М. Т. Білуха. — К. : ПП «Влад і Влада», 1996. — 320 с.
7. Контроль і ревізія : [підруч. для студ. спец. "Облік і аудит" вищ. навч. закл.] / Ф. Ф. Бутинець. — Житомир : ПП "Рута", 2002. — 544 с.
8. Калюга Є. В. Фінансово-господарський контроль у системі управління : монографія / Є. В. Калюга. — К. : Ельга, Ніка-Центр, 2002. — 360 с.
9. Райсберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Айсберг, Л. Ш. Лозовский. — М. : ИНФА, 1996. — 496 с.
10. Мельник М. В. Контроль и ревизия : [учеб. для сред. проф. образов.] / М. В. Мельник ; Фин. акад. при правительстве РФ. — М. : Экономистъ, 2007. — 254 с.
11. Уткин Э. А. Справочник по аудиту / Э. А. Уткин. — М. : Тандем, ЭКМОС, 1999. — 432 с.
12. Максимова В. Ф. Внутрішній контроль економічної діяльності промислового підприємства – системний підхід до розвитку / В. Ф. Максимова. — К. : АВРІО, 2005. — 264 с.
13. Павлюк В. Контроль і ревізія / В. Павлюк. — Донецьк : [ДонДУ]; Кассіопея, 2000. — 136 с.
14. Риггс Дж. Производственные системы: планирование, анализ, контроль / Дж. Риггс. — М. : Прогресс, 1972. — 340 с.

15. Привезенцев В. А. Контроль и ревизия : учеб. пособ. / В. А. Привезенцев. — М. : ТК Велби; Проспект, 2005. — 96 с.
16. Кочерин Е. А. Контроль в системе управления социалистическим производством : вопросы теории и практики / Е. А. Кочерин. — М. : Экономика, 1982. — 216 с.
17. Сухарева Л. А. Концепция внутреннего финансового контроля в управлении международным бизнесом / Л. А. Сухарева // Бухгалтерский учет и аудит. — 2003. — № 6. — С. 54—58.
18. Сухарева Л. Внутренний финансовый контроль: история исследования, состояние и перспективы / Л. О. Сухарева, И. Н. Дмитренко, М. В. Борисенко // Вісник Львівської комерційної академії. — 2004. — № 16. — С. 84—91.
19. Чумаченко Н. Г. Принятие решений в управлении производством / Н. Г. Чумаченко, А. П. Савченко, В. Г. Коренев. — К. : Техніка, 1978. — 192 с.
20. Петренко С. Н. Внутренний контроль: курс лекцій / С. Н. Петренко. — Донецьк : Дон ГУЭТ, 2003. — 46 с.

REFERENCES

1. Butynets, T.A. (2008), «The economic control as a discipline», *Visnyk ZHDTU*, no. 3(45), pp. 32-46.
2. Butynets, T.A. (2008), «Internal control of production activity. management approach», *Visnyk ZHDTU*, vol. 1(43), pp. 28-32.
3. Sotnikiva, L.V. (2000), *Vnytreniy control i audit* [Internal control and audit], Finstatinform, Moscow, Russia.
4. Adams, R. (1995), *Osnovy audita* [Fundamentals of the audit], Translated by Sokolov, Ya.V., Audit, UNITI, Moscow, Russia.
5. Shevchyk, V.O. (1998), *Control gospodarskikh sistem v obschestve s perekhodnoy ekonomikoy* [Control of the economic system in a social with the transitive economic], monograph, Kyiv National Trade Economics University, Kyiv, Ukraine.
6. Bilukha, M.T. (1996), *Teoria finansovo-hospodarskogo kontrolyu i audytu* [The theory of financial-economical control and audit], Vlad i Vlada, Kyiv, Ukraine.
7. Butynets, F.F. Vyhovska, N.Hg., Maliuga, N.M. and Petrenko, N.I. (2002), *Kontrol i reviziya* [Control and inspection], Ruta, Zhitomir, Ukraine.
8. Kaliuha, E.V. (2002), *Finansovo_ekonomichniy kontrol v systemi upravliniya* [The financial-economical control in the system of management], Nika-Tsentr, Kyiv, Ukraine.
9. Raizberh, B.A. and Lozovsky, L.SH. (1996), *Sovremenniy ekonocheskiy slovar* [The modern dictionary of economics], Moscow, Russia.
10. Melnyk, M.V. (2007), *Control i reviziya* [Control and inspection], Finance Academy under the Government of the Russian Federation, Economist, Moscow, Russia.
11. Utkin, E.A. (1999), *Spravochnik po auditu* [The reference for audit], Association of authors and publishers «Tandem», EKMO, Moscow, Russia.
12. Maksimova, V.F. (2005), *Vnutrishiy control ekonomichnoy diyalnosti promislovogo pidpriemstva –systemniy pinkhid do rozvytku* [The Internal control economic activities of an industrial enterprise – a systematic approach to development], Kyiv, AVRIO, Ukraine.
13. Pavliuk, V. (2000), *Control i reviziya* [Control and inspection], Donetsk national University, Kassiopeya, Donetsk, Ukraine.
14. Riggs, Dzh. (1972), *Proizvodstvenie sistemy : planirovanie, analiz, kontrol* [The industrial systems: planning, control, analys], Proghress, Moscow, Russia.
15. Privezentsev, V.A. (2005), *Control i reviziya* [Control and inspection], TK Welby, Moscow, Russia.
16. Kocherin, E.A. (1982), *Kontrol v systeme upravleniya sotsialisticheskim proizvodstvom: voprosi teorii i praktiki* [Control in the management of socialist production: theory and practice], Ekonomika, Moscow, Russia.
17. Sykhareva, L.A. (2003), The concept of internal financial control in the management of international business, *Account and audit*, no. 6. pp. 54-58.
18. Sykhareva, L.A., Dmytrenko, I.N. and Borysenko, M.V. (2004), «The internal financial control: history research, condition and prospects», *Visnyk Lviv Commercial Academy*, no. 16, pp. 84-91.
19. Chumachenko, N.Gh. (1978), *Prinyatie resheniy v upravlenii proizvodstvom* [Making Decision in the management of production], Tekhnika, Kyiv, Ukraine.
20. Petrenko, S.N. (2003), *Vnutrenniy control: kyrs lektsiy* [Internal control: the course of lectures], Donetsk, Ukraine.